

Značaj samoopkrbnih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava za održivost sela

Šamal, Anamarija

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

**Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek /
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:151:566423>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Anamarija Šamal

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Agroekonomika

**Značaj samoopkrbnih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava
za održivost sela**

Završni rad

Osijek, 2022.

SVEUČILŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI

Anamarija Šamal

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Agroekonomika

**Značaj samoopkrbnih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava
za održivost sela**

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu završnog rada:

1. Izv. prof. dr. sc. Snježana Tolić, mentor
2. Prof. dr. sc. Ljubica Ranogajec, član
3. Dr.sc . Olgica Klepač, član

Osijek, 2022.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek
Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda, smjer Agroekonomika

Završni rad

Anamarija Šamal

Značaj samoopkrbnih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava za održivost sela

Sažetak:

Poljoprivreda osim što opskrbljuje ljude hranom nudi im mogućnost ostvarenja dodatne zarade. Iz toga razloga osnovana su poljoprivredna gospodarstva od kojih se ističe samoopkrbno poljoprivredno gospodarstvo. Ovaj rad nastoji prikazati organizaciju samoopkrbnog poljoprivrednog gospodarstva u Hrvatskoj uz dodatno objašnjen postupak upisa nositelja u Upisnik. U djelu rada prikaz je izračun ekonomske veličine jednog izabranog SOPG-a koristeći FADN kalkulator. Grafički su prikazani rezultati samoopkrbnih poljoprivrednih gospodarstava prema spolu, dobi i obrazovanju nositelja po županijama. Opisana je razlika pojma obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva i samoopkrbnog poljoprivrednog gospodarstva, čija je razlika iskazana u ekonomskoj veličini manjoj ili većoj od 3.000 eura, te su obiteljska poljoprivredna gospodarstva svoju proizvodnju usmjerili ka tržištu. Nadalje, grafički je prikazano smanjenje broja nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i povećanje samoopkrbnih poljoprivrednih gospodarstava u razdoblju od tri godine. Cilj rada je istražiti brojčano stanje samoopkrbnih i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj od 2019. do 2021. godine i usporediti dobivene podatke između navedenih skupina te prikazati distribuciju SOPG-a po županijama prema glavnim socioekonomskim obilježjima.

Ključne riječi: samoopkrbna poljoprivredna gospodarstva, Upisnik, EVPG kalkulator, obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo

26 stranica, 2 tablice, 2 slike, 8 grafikona, 20 literaturnih navoda

Završni rad je pohranjen: u Knjižnici Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Agricultural Biotechnology Sciences Osijek
Undergraduate University Study Agriculture, course Agroeconomics

BSc Thesis

The importance of self-sufficient family farms for rural sustainability

Summary:

Apart from supplying people with food, agriculture offers them the possibility of earning additional income. For this reason, agricultural farms were established, of which the self-sufficient agricultural farm stands out. This paper aims to show the organization of a self-sufficient agricultural economy in Croatia, with an additional explanation of the procedure for registering the holder in the Register. The part of the paper shows the calculation of the economic size of one selected SOPG using the FADN calculator. The results of self-sufficient agricultural farms according to the gender, age and education of the owner by county are shown graphically. The difference between the concept of a family farm and a self-sufficient farm is described, whose difference is expressed in the economic size of less or more than 3,000 euros, and family farms direct their production to the market. Furthermore, the decrease in the number of owners of family farms and the increase in self-sufficient farms over a period of three years is shown graphically. The aim of the work is to investigate the numerical situation of self-sufficient and family farms in the Republic of Croatia from 2019 to 2021 and to compare the obtained data between the above groups and to show the distribution of SOPG by county according to the main socioeconomic characteristics.

Keywords: self-sufficient agricultural holdings, Register, EVPG calculator, family farm

26 pages, 2 tables, 2 figures, 8 charts, 20 references

BSc Thesis is archived in Library of Faculty of Agricultural Biotechnology Sciences Osijek and in digital repository of Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. MATERIJAL I METODE	2
3. REZULTATI I RASPRAVA	3
3.1. Samoopskrbna poljoprivredna gospodarstva	3
3.1.1. Razlika između OPG-a i SOPG-a	4
3.2. Socioekonomska obilježja samoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava	7
3.3. Proces zasnivanja samoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava.....	14
3.4. Ekonomska veličina obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava	15
3.4.1. Uporaba EVPG kalkulatora na primjeru samoopskrbnog poljoprivrednog gospodarstva	17
4. ZAKLJUČAK	20
5. POPIS LITERATURE	21

1. UVOD

„Poljoprivredno gospodarstvo čine sve proizvodne jedinice na kojima se obavlja poljoprivredna djelatnost i kojima upravlja poljoprivrednik, a koje se nalaze na području Republike Hrvatske. Poljoprivredna djelatnost obuhvaća bilinogojstvo, stočarstvo i s njima povezane uslužne djelatnosti.“ (Zakon HR, 2021)

Poljoprivredna gospodarstva mogu biti registrirana kao obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, obrt i samoopskrbno poljoprivredno gospodarstvo u svojstvu fizičke osobe, te kao udruga, zadruga ili trgovačko društvo registrirano od strane pravne osobe (Hrvatski sabor, 2018).

Poljoprivredna gospodarstva imaju ključnu ulogu u proizvodnji hrane za domaće tržište i izvoz, kao i za zapošljavanje ruralnog stanovništva. Za održivost sela u Hrvatskoj se provodi Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske kojim se poljoprivrednim gospodarstvima pruža mogućnost različitih potpora za razvoj i unaprjeđenje poslovanja uz financijsku potporu Europskog fonda za poljoprivredu i ruralni razvoj.

Od 2019. godine su mala poljoprivredna gospodarstva dobila mogućnost registriranja kao samoopskrbna poljoprivredna gospodarstva (SOPG) ukoliko njihov ukupni prihod ne prelazi 3.000 eura godišnje prema FADN metodologiji, odnosno FADN kalkulatoru što je pojašnjeno u poglavlju 3.4. ovoga rada.

U ovom radu se analiziraju poljoprivredna gospodarstva koja djeluju u sustavu obiteljske poljoprivrede s naglaskom na samoopskrbna poljoprivredna gospodarstva (SOPG). Cilj rada je istražiti brojčano stanje samoopskrbnih i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj od 2019. do 2021. godine i komparirati dobivene podatke između navedenih skupina te prikazati distribuciju SOPG-a po županijama prema glavnim socioekonomskim obilježjima. U radu su prikazana osnovna obilježja SOPG-a, koraci za upis u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, te je pojašnjen FADN sustav pomoću kojeg se poljoprivredna gospodarstva razvrstavaju u veličinske razrede prema ekonomskoj veličini poljoprivrednog gospodarstva (EVPG) mjerenoj po FADN metodologiji. EVPG predstavlja ukupni godišnji prihod poljoprivrednog gospodarstva ostvaren prodajom roba i usluga. Naveden je primjer proizvodnog programa i ekonomske veličine jednog izabranog SOPG-a koristeći FADN kalkulator.

2. MATERIJAL I METODE

U radu su metodom deskripcije opisani važni pojmovi, proučena je dostupna stručna, znanstvena i medijska literature, te je proveden izračun ekonomske veličine izabranog gospodarstva. Nadalje, grafički je prikazana distribucija SOPG-a u dvadeset županija Republike Hrvatske prema socioekonomskim obilježjima. Raspravni dio rada je sastavljen od četiri dijela: samoopskrbna poljoprivredna gospodarstva, socioekonomska obilježja samoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava, proces zasnivanja samoopskrbnih poljoprivrednih gospodarstava i ekonomska veličina obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

Cilj je bio definirati samoopskrbna poljoprivredna gospodarstva i objasniti korake potrebne za upis u Upisnik SOPG-a. Daljnji cilj bio je prikazati osnovne razlike između OPG-a i SOPG-a, i grafički prikazati kretanje njihovog broja u 3 analizirane godine (2019.-2021.). Prema Upisniku poljoprivrednika iz 2021. godine, koji se nalazi na stranici Agencije za plaćanja u poljoprivredni, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR) grafički su prikazana socioekonomska obilježja SOPG-a dvadeset županije Republike Hrvatske. Pojašnjen je proces zasnivanja SOPG-a i FADN sustava gdje su korišteni podaci izabranog SOPG-a u svrhu prikazivanja načina uporabe EVPG kalkulatora i izračuna vrijednosti ekonomske veličine poljoprivrednog gospodarstva.

3. REZULTATI I RASPRAVA

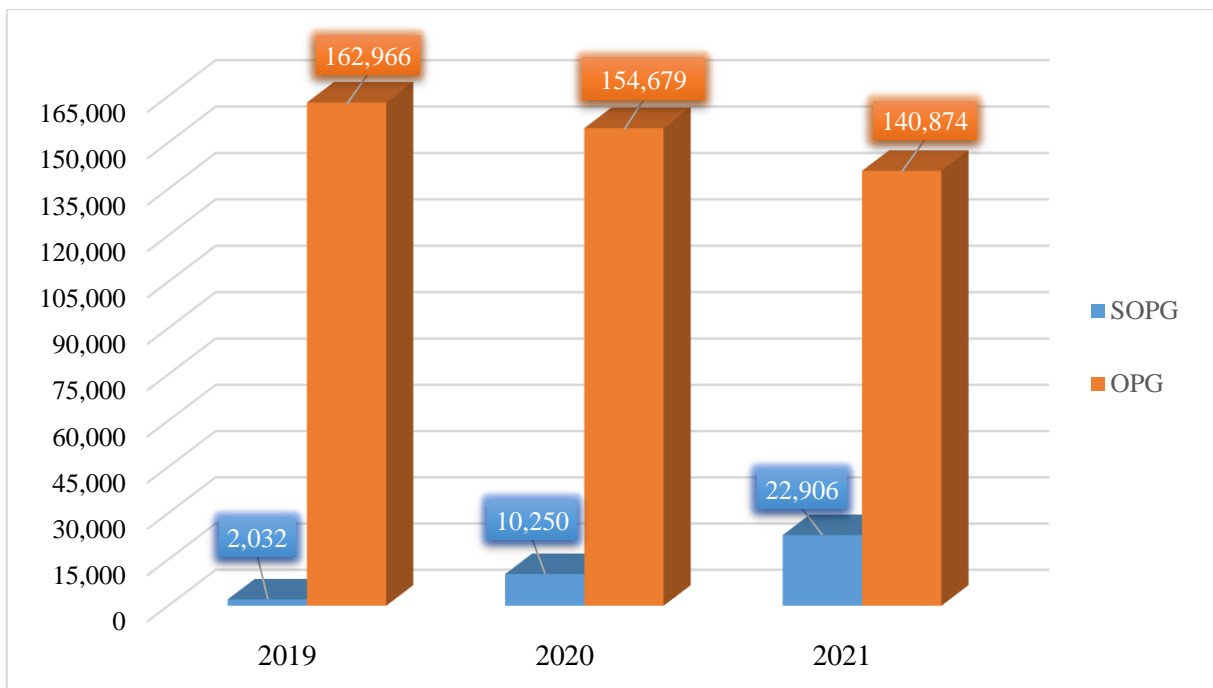
3.1. Samoopkrbna poljoprivredna gospodarstva

Puljiz je davne 1993. godine samoopkrbno gospodarstvo predstavio kao malo seljačko gospodarstvo kojemu je cilj, prije svega, zadovoljiti vlastite obiteljske potrebe, a dio viškova prodati na tržištu. On navodi da se tu radi o „...prehrambenoj samoopskrbi koja koegzistira s novčanim dohotkom dobivenim od vanjskih zarada, mirovina, pomoći i slično. // Ona može imati svoju bogatu ili siromašnu varijantu“ (Puljiz, 1993.).

Ovim riječima je Puljiz prije 29 godina prepoznao prisutnost samoopkrbnih poljoprivrednih gospodarstava u svojoj peteročlanoj tipologiji proizvodnih jedinica u poljoprivredi, a Ministarstvo poljoprivrede zakonski uredilo tek 2019. godine na temelju Strategije poljoprivrede iz 2002. godine koja je prepoznala postojanje mnoštva malih i pretežito samoopkrbnih gospodarstava, kojima je poljoprivreda tek sporedna djelatnost, a nositelj gospodarstva u pravilu ima radni odnos zasnovan izvan SOPG-a.

Prema Zakonu o poljoprivredi iz 2018. godine SOPG se definira na sljedeći način: „Samoopkrbno poljoprivredno gospodarstvo je fizička osoba poljoprivrednik koja se za osobne potrebe bavi poljoprivredom u okviru korištenja prirodnih bogatstava zemlje i prodajom odnosno zamjenom od tih djelatnosti dobivenih proizvoda u neprerađenom stanju, a temelji se na korištenju vlastitih i/ili unajmljenih proizvodnih resursa te na radu, uključujući prodaju, znanju, vještinama članova kućanstva i ekonomska veličina gospodarstva je manja ili jednaka od kunske protuvrijednosti izražene u stranoj valuti od 3.000 eura“ (NN, 52/21, čl.3).

U Europskoj uniji od 2004. godine postoje samoopkrbna i polusamoopkrbna poljoprivredna gospodarstva kojih je tada bilo 11 milijuna. Cilj osnivanja bio im je zaštititi ljude od ruralnog siromaštva, ulagati u sve oblike poljoprivrednih gospodarstva i javna dobra korisna za zajednicu. Prema nalazima Europske komisije, vlasnici malih poljoprivrednih gospodarstava, zbog slabe financijske snage, manje ulažu u mehanizaciju i modernizaciju te im je teže postići konkurentnost na tržištu, ali stječu dovoljno prihoda za egzistenciju iz poljoprivrede. Nadalje je prepoznata njihova važnost za održivost europskih sela jer proizvodnjom za vlastite potrebe doprinose smanjenju transporta u distribuciji hrane, očuvanju okoliša, ali i održivog stanovanja na selu (Europska komisija, 2013.).

Grafikon 1. Samooskrbna i obiteljska poljoprivreda gospodarstva RH (2019.-2021.)

Izvor: izrada autora prema <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/>

Na Grafikonu 1 su prikazani podaci o broju samooskrbnih i obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u Republici Hrvatskoj prema evidenciji Upisnika poljoprivrednika koji se nalaze se na stranicama APPRRR-a. Prikazan je broj upisanih OPG-a i SOPG-a u zadnje tri godine. U 2019. godini broj upisanih OPG-ova je iznosio 162.966, a SOPG-ova samo 2.032 gospodarstva. Godine 2020. vidljiv je pad broja upisanih OPG-ova na 154.679, te porast SOPG-ova na 10.250, a u 2021. značajnije povećanje samooskrbnih poljoprivrednih gospodarstava za 12.656, odnosno ukupno 22.906 te smanjenje obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava na 140.874 iz čega se može zaključiti kako je popriličan broj nositelja OPG-ova prešlo na SOPG oblik gospodarstva. Općenito gledajući, u navedenim godinama je vidljiv trend rasta broja SOPG-a i smanjivanja broja OPG-a, a razlog tome može biti jednostavnost poslovanja koje je opisano u daljnjem tekstu.

3.1.1. Razlika između OPG-a i SOPG-a

Često dolazi do mješanja pojma obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva sa samooskrbnim poljoprivrednim gospodarstvom, a glavna razlika je u ekonomskoj veličini koja je kod OPG-

ova veća od 3.000 eura na godišnjoj razini te im je proizvodnja prvenstveno usmjerena na tržište, dok su samoopkrbna poljoprivredna gospodarstva uglavnom usmjerena na proizvodnju za vlastite potrebe i prodaju viškova na tržištu.

“OPG je oblik gospodarskog subjekta poljoprivrednika fizičke osobe koji radi stvaranja dohotka samostalno i trajno obavlja djelatnost poljoprivrede i s njom povezane dopunske djelatnosti, a temelji se na korištenju vlastitih i/ili unamjljenih proizvodnih resurasa ta na radu, znanju i vještinama članova obitelji.” (Hrvatski sabor, 2018.)

Prva razlika je vidljiva kako OPG-ovi dobivene proizvode usmjeravaju ka tržištu jer na poljoprivredi temelje egzistenciju, dok samoopkrbna poljoprivredna gospodarstva proizvode za vlastite potrebe, ali uz mogućnost prodaje viškova na tržnici ili kućnom pragu u skladu sa propisanim Zakonima o poljoprivredi i drugim zakonima trgovine.

Samoopkrbna poljoprivredna gospodarstva imaju slične zakonske obveze kao i obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Prema članku 10. Pravilnika o upisniku poljoprivrednika iz 2019. godine iz stavka (2) je vidljivo da članovi kućanstva ili nositelj SOPG-a mogu prodavati kupcu ili potrošaču proizvode koje su proizveli na vlastitom gospodarstvu. Iz stavke (3) nositelj je dužan redovito popunjavati Evidenciju o poljoprivrednoj proizvodnji i prodaji vlastitih proizvoda (tablica 1.) putem Agronet sustava do 15. svibnja tekuće godine (Ministarstvo poljoprivrede, 2019.). Agronet sustav je digitalna aplikacija prilagođena komunikaciji sa korisnicima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju u cilju bržeg i lakšeg načina izvršavanja obveza i stjecanja prava (APPRRR, 2022.). Navedena evidencija prikazuje podatke o prodaji proizvoda. Pod stavkom (5) navedenog pravilnika je utvrđeno da nositelj u dane prodaje mora voditi evidenciju o prodanim proizvodima u elektronskom ili pisanom obliku. U stavku (7) navedenog pravilnika, nositelj SOPG-a dužan je čuvati Evidenciju o poljoprivrednoj proizvodnji i prodaji vlastitih proizvoda radi uvida zakonski ovlaštenim osobama u razdoblju od dvije godine (Ministarstvo poljoprivrede, 2019.).

Tablica 1. Evidencija o proizvodnji i prodaji vlastitih poljoprivrednih proizvoda

Vrsta proizvoda	Proizvodni okvir	Količina proizvodnje u kg/lit/kom	Količina prodanih proizvoda u kg/lit/kom
	<i>za usjeve i nasade ha za stoku kom ostalo kg ili lit</i>	<i>Upisati proizvedenu količinu</i>	<i>Upisati prodanu količinu</i>

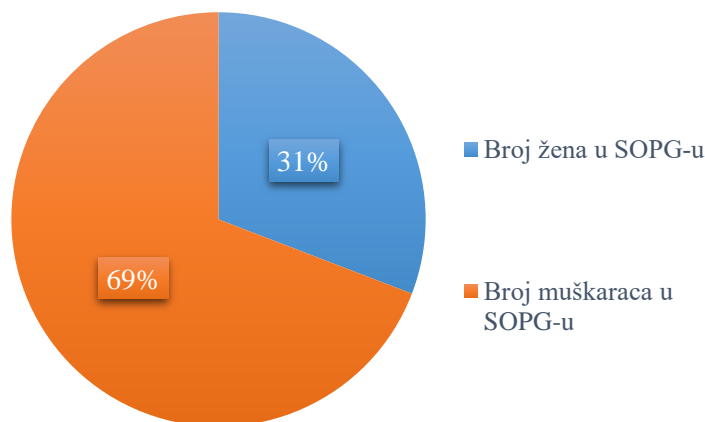
Izvor: NN 62/2019

Prednost samoopkrbnog poljoprivrednog gospodarstva je u jednostavnosti poslovanja jer ova gospodarstva nemaju obvezu biti registrirana u registru poreznih obveznika (RPO). Kod ovih gospodarstava članovi obitelji proizvode za vlastite potrebe, uz mogućnost prodaje na kućnom pragu ili tržnici, čijom prodajom mogu ostvarivati dodatni prihod za kućanstvo (Ministarstvo poljoprivrede, 2022.). Kao nedostatak mogla bi se navesti preokupiranost primarnim poslom izvan poljoprivrede nositelja SOPG-a, zbog čega u nedostatku vremena može doći do propusta u pravovremenom izvođenju agrotehničkih mjera i negativnih posljedica na rezultate takvog poslovanja.

Pomoću EVPG kalkulatora, poljoprivredna gospodarstva razvrstavaju se u skupine ovisno o izračunatoj raspoloživosti vlastitih resurasa. Pa se tako vrijednosti iznad 3.000 eura ubrajaju u kategoriju OPG-a, dok se vrijednosti ispod 3.000 eura svrstavaju u kategoriju SOPG-a. Izmjena organizacijskog oblika je moguća, tek kada se poveća ekonomska veličina gospodarstva tijekom godine ili na osobni zahtjev ako nositelj smatra da će u narednoj godini prijeći ekonomsku veličinu od 3.000 eura. Rok za promjenu je do 15.6. tekuće godine (ruralno.eu). Nadalje, SOPG ne može imati upisanu dopunsku djelatnost, kao na primjer, ugostiteljske usluge, poljoprivrednu i prehrambenu proizvodnju i slično. U koliko samoopkrbna poljoprivredna gospodarstva žele koristiti mjere ruralnog razvoja moraju povećati ekonomsku veličinu i promijeniti organizacijski oblik u OPG, a OPG može bez problema upotrebljavati sve mjere (ruralno.eu).

3.2. Socioekonomska obilježja samoopkrbnih poljoprivrednih gospodarstava

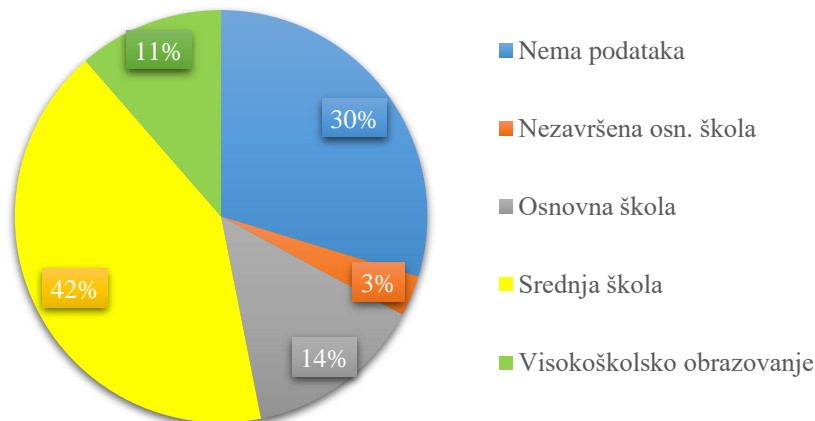
Na temelju statističkih podataka Upisnika poljoprivrednika iz 2021. godine dostupnih na stranicama Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, načinjeni su grafički prikazi distribucije SOPG-a prema broju i prema osnovnim socioekonomskim obilježjima nositelja SOPG-a (spol, školska sprema, dob) na razini Hrvatske i po županijama Republike Hrvatske.

Grafikon 2. Samoopkrbna poljoprivredna gospodarstva RH prema spolu nositelja

Izvor: izrada autora prema <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/>

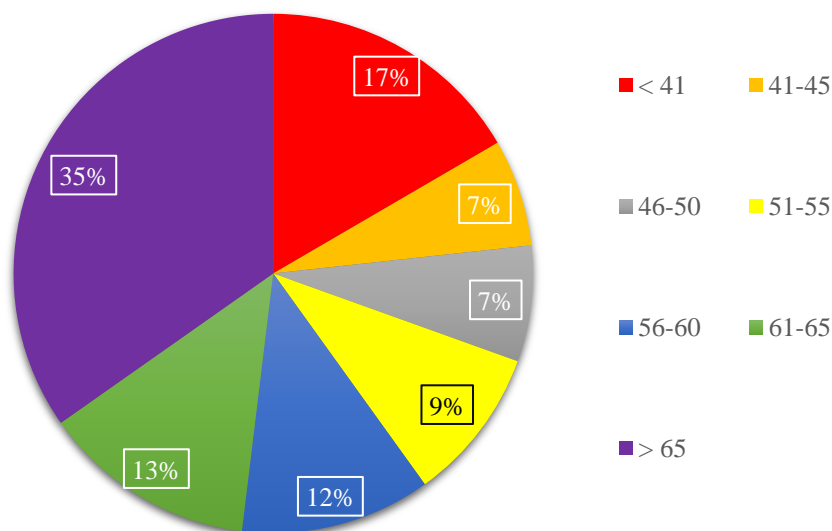
Grafikon 2 prikazuje udio broja žena i muškaraca u odnosu na ukupan broj nositelja SOPG-a u Republici Hrvatskoj. Vidljivo je da muškarci prevladavaju s 69%, a žene s 31% čine značajno manji udio.

Grafikon 3. Samoopkrbna poljoprivredna gospodarstva RH prema školskoj spremitelja

Izvor: izrada autora prema <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/>

U Grafikonu 3 prikazan je ukupan broj nositelja SOPG-a Republike Hrvatske s nezavršenom osnovnom školom koji iznosi 3%, sa završenom samo osnovnom školom ih je 3.205 (14%), sa završenom srednjom školom 9.555 (42%), dok je 30% neevidentiranih podataka o obrazovanju upisanih nositelja samoopisanih poljoprivrednih gospodarstava.

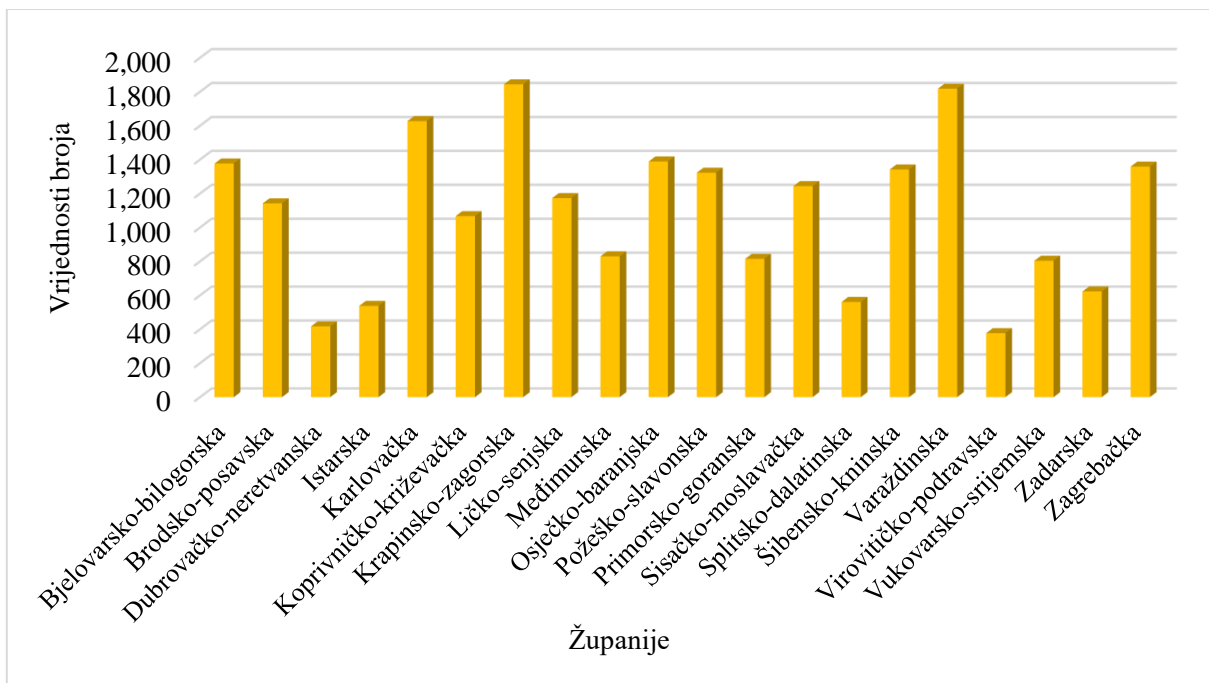

Grafikon 4. Samoopisana poljoprivredna gospodarstva RH prema dobi nositelja

Izvor: izrada autora prema <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/>

Na Grafikonu 4 prikazani su udjeli nositelja SOPG-a Republike Hrvatske prema dobnim razredima. Vidljiv je udjel od 17% upisanih nositelja u dobi mlađoj od 41. godine, u dobnom razredu od 41-50 godina udio upisanih nositelja je 7%, od 51-55 godina iznosi 9%, od 56-60 iznosi 12%, a od 61-65 godina iznosi 13% od ukupnog broja nositelja SOPG-a. Najveći udio od 35% čine osobe starije od 65 godina što ukazuje da se radi o kategoriji umirovljenika koji radom u poljoprivredi nastoje poboljšati svoj ekonomski status.

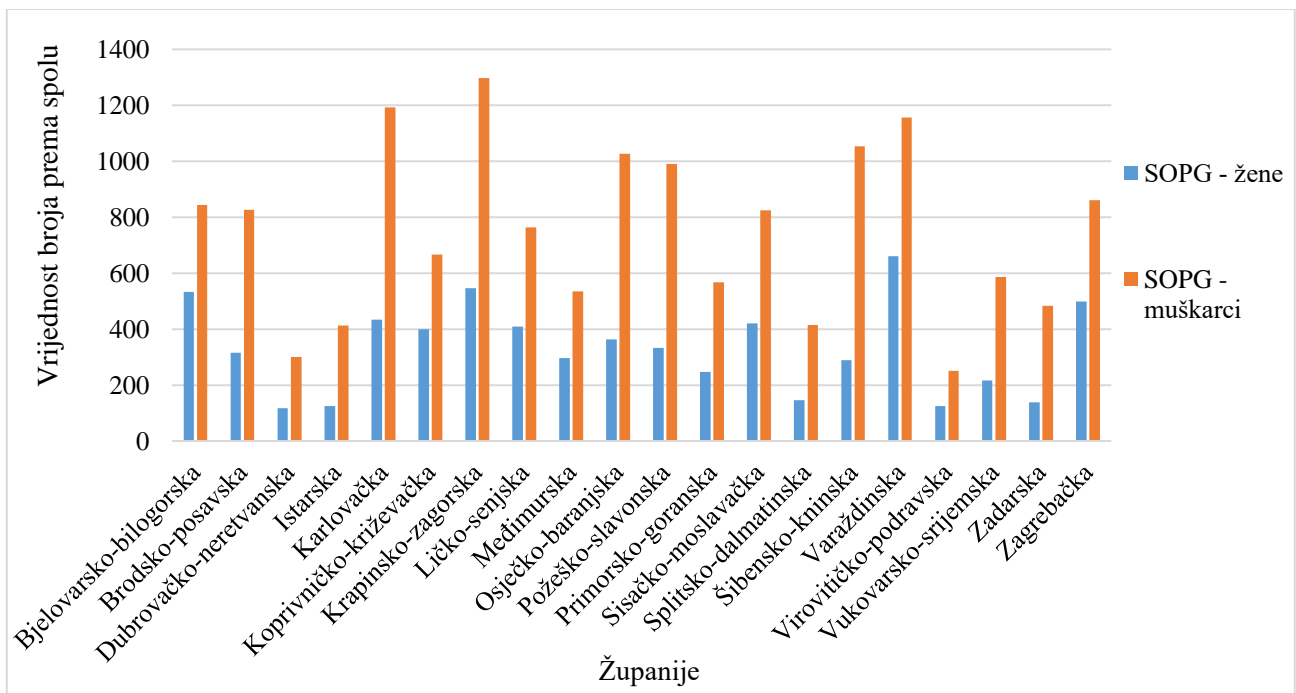
U grafikonima koji slijede načinjen je prikaz distribucije SOPG-a Republike Hrvatske po županijama u ukupnom broju, te prema socioekonomskim obilježjima.

Grafikon 5. Broj samooskrbnih poljoprivrednih gospodarstava po županijama RH

Izvor: izrada autora prema <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/>

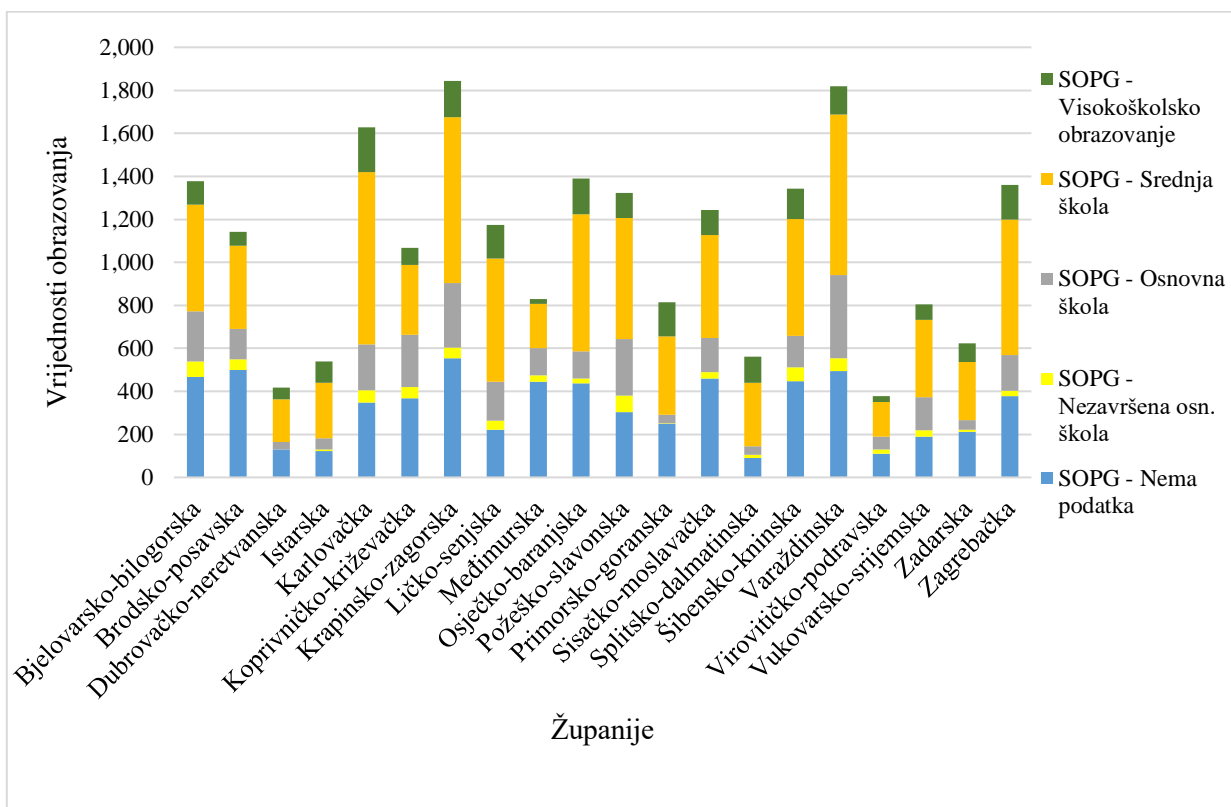
Prema podacima iz Grafikona 5 vidljivo je da se najveći broj nositelja samooskrbnih poljoprivrednih gospodarstava nalazi u Krapinsko-zagorskoj, Varaždinskoj, Karlovačkoj, te Osječko-baranskoj županiji sa oko 1.700 upisanih nositelja. Najniži broj od oko 450 upisanih samooskrbnih poljoprivrednih gospodarstava bilježe Virovitičko-podravska, Dubrovačko-neretvanska, Istarska, Zadarska i Splitsko-dalmatinska županija. Iz čega možemo zaključiti kako su ljudi u Jadranskoj Hrvatskoj manje zainteresirani za otvaranje samooskrbnih poljoprivrednih gospodarstava, što je rezultat nedostatak obradivih površina, ali i bavljenja uslužnim djelatnostima uglavnom vezanim za turizam.

Grafikon 6. Samooskrbna poljoprivredna gospodarstva prema spolu nositelja po županijama

Izvor: izrada autora prema <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/>

Na Grafikonu 6 je plavom bojom prikazan broj žena nositeljica samooskrbnih poljoprivrednih gospodarstava, a narančastom broj muškaraca. Ukupan broj muškaraca nositelja SOPG-a u 2021. godini iznosio je 15.843, a žena gotovo upola manje, odnosno 7.063 (Grafikon 2.). Vidljivo je da muškarci prednjače kao nositelji samooskrbnih poljoprivrednih gospodarstava. Najveći broj muškaraca kao nositelja SOPG-a ima u Krapinsko-zagorskoj županiji (1.297), zatim u Karlovačkoj županiji (1.193) u Varaždinskoj županiji ih je evidentirano 1.157, a na četvrtome mjestu nalazi se Šibensko-kninska sa 1.053 i Osječko-baranjska županija sa 1.026 muškaraca. Najveći broj žena kao nositeljica SOPG-a nalazi se u Varaždinskoj županiji (661), 547 žena je u Krapinsko-zagorskoj, dok je u Osječko-baranjskoj županiji upisano 363 žene. U Brodsko-posavskoj županiji upisano je 315 žena, te 874 muškarca što je za 60-ak posto više u odnosu na broj upisanih žena. Najmanji broj muškaraca je u Virovitičko-podravskoj županiji, svega 251, dok je najmanje žena upisano u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, svega 117. Iz grafikona se može zaključiti da niti u jednoj županiji nema dominantnosti žena kao nositeljica samooskrbnog poljoprivrednog gospodarstva, te je za pretpostaviti da su muškarci uspješniji u vođenju i organiziranju gospodarstva, a da žene zbog zaposlenosti kao i uloge domaćice i majke nemaju dovoljno vremena voditi poljoprivredno gospodarstvo.

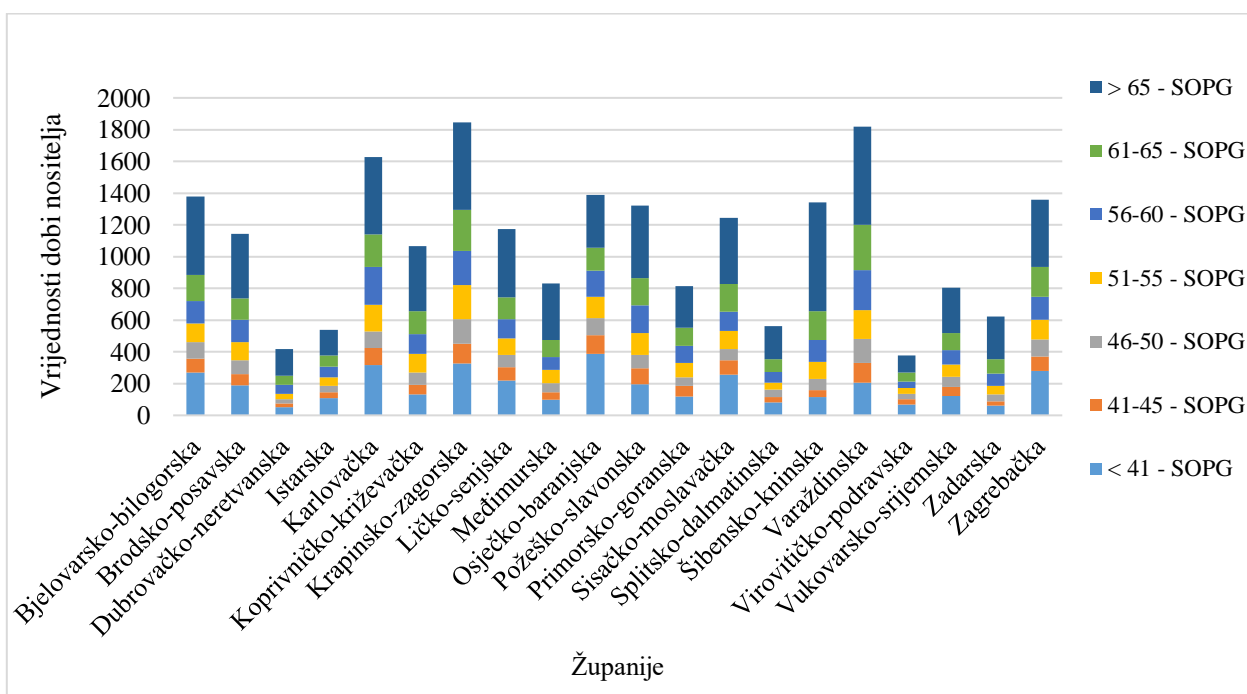

Grafikon 7. Samoopskrbna poljoprivredna gospodarstva prema školskoj spremi nositelja po županijama

Izvor: izrada autora prema <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/>

Iz Grafikona 7 može se uočiti da je žutom bojom prikazan broj osoba koje nemaju završenu osnovnu školu, sivom bojom broj osoba koje imaju završenu samo osnovnu školu, narančastom bojom osobe koje imaju srednju školu i zelenom bojom osobe koje imaju završeno visokoškolsko obrazovanje, dok je plavom bojom označen broj osoba za koje nema evidentiranih podataka o završenom obrazovanju. Najveći broj nositelja SOPG-a po županijama, sa nezavršenom osnovnom školom je u Požeško-slavonskoj i Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, dok je najmanji broj u Primorsko-goranskoj, Istarskoj i Zadarskoj županiji sa oko 10-ak upisanih nositelja. Sa završenom samo osnovnom školom ih je najviše u Varaždinskoj, Krapinsko-zagorskoj i Koprivničko-križevačkoj županiji, njih oko 300 nositelja po županiji, dok ih je najmanje upisanih, oko 30-ak, u Dubrovačko-neretvanskoj, Splitsko-dalmatinskoj i Primorsko-goranskoj županiji. S najvećim brojem od 802 upisana nositelja SOPG-a koji imaju završenu srednju školu ističu se Karlovačka županija, zatim s oko 750

nositelja Krapinsko-zagorska i Varaždinska županija. U Brodsko-posavskoj županiji je 387 upisanih nositelja SOPG-a sa završenom srednjom školom, dok ih je u Osječko-baranjskoj 636. Najmanji broj sa završenom srednjom školom bilježe Dubrovačko-neretvanska i Virovitičko-podravka županija. Završeno visokoškolsko obrazovanje ima sveukupno 2.610 ili 11% upisanih nositelja SOPG-a na razini Hrvatske. Najvećim brojem se ističu Karlovačka županija sa 207 nositelja, zatim Krapinsko-zagorska, Osječko-baranjska, Zagrebačka i Primorsko-goranska županija sa oko 160 upisnika. Nadalje, Međimurska i Virovitičko-podravka županija ističu se najmanjim brojem gospodarstvenika koji imaju završeno visokoškolsko obrazovanje, svega 1%. Krapinsko-zagorska, Brodsko-posavska, Varaždinska, Bjelovarsko-bilogorska, Sisačko-moslavačka, Šibensko-kninska i Međimurska županija broje preko 400 neevidentiranih podataka o završenom obrazovanju, dok najmanje neevidentiranih podataka (91) o završenom obrazovanju nositelja SOPG-a broji Splitsko-dalmatinska županija.

Grafikon 8. Samooskrbna poljoprivredna gospodarstva prema dobi nositelja po županijama

Izvor: izrada autora prema <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/>

Grafikon 8 prikazuje broj upisanih nositelja samooskrbnih poljoprivrednih gospodarstava po hrvatskim županijama i prema pripadnosti dobnim razredima u 2021. godini. U dobi do 41 godine sveukupan broj upisanih nositelja je 3.803, a najviše ih je u Osječko-baranjskoj,

Krapinsko-zagorskoj i Karlovačkoj županija s oko 330 nositelja. Najmanji broj nositelja te dobi bilježe Dubrovačko-neretvanska, Virovitičko-podravska i Zadarska županija. U dobi 41-45 godina ukupno je upisano 1.527 nositelja SOPG-a gdje se prema županijama ističu Krapinsko-zagorska, Varaždinska i Osječko-baranjska sa oko 120 upisanih nositelja. Najmanji broj evidentiraju Dubrovačko-neretvanska, Zadarska i Splitsko-dalmatinska županija. Od 46-50 godina registrirano je 1.654 nositelja na razini RH. Krapinsko-zagorska i Varaždinska županija ističu se najvećim brojem od 150 upisanih nositelja. Dubrovačko-neretvanska, Virovitičko-podravska, Istarska, Zadarska i Splitsko-dalmatinska županija u toj dobi broje najmanje registriranih nositelja SOPG-a. U starosti 51-55 godina evidentirano je 2.196 nositelja samoopkrbnih poljoprivrednih gospodarstava. U Krapinsko-zagorskoj, Varaždinskoj i Karlovačkoj županiji najveći je broj registriranih nositelja te dobne skupine, dok je najmanji u Dubrovačko-neretvanskoj, Virovitičko-podravskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji s oko 40-ak registriranih. U dobi 56-60 godina najveći broj upisanih ima Varaždinska, Karlovačka i Krapinsko-zagorska županija s oko 220 evidentiranih. Najmanje broji Virovitičko-podravska s 38, Splitsko-dalmatinska sa 66, te Zadarska županija sa 76 registriranih osoba. Od 61-65 godina u Upisnik samoopkrbnih poljoprivrednih gospodarstava upisano je 3.048 nositelja od kojih se najviše ističe Varaždinska, Krapinsko-zagorska, Karlovačka, Zagrebačka, Šibensko-kninska i Sisačko-moslavačka županija, dok je najmanji broj u Dubrovačko-neretvanskoj, Virovitičko-podravskoj, Istarskoj, Splitsko-dalmatinskoj i Zadarskoj županiji. Najviše upisanih nositelja je u dobnom razredu 65 godina i stariji, a ukupno ih je 7.962. Najviše se ističu Šibensko-kninska i Varaždinska županija sa preko 600 registriranih osoba. Oko 450 upisanih osoba, u dobi starijoj od 65 godina, bilježi Krapinsko-zagorska, Karlovačka, Požeško-slavonska i Bjelovarsko-bilogorska županija. Najmanji broj s oko 120 osoba starijih od 65 godina ima Dubrovačko-neretvanska, Istarska i Virovitičko-podravska županija. Iz osmoga grafikona se može zaključiti kako je najveći broj upisanih osoba u Upisniku u starijoj dobi od 61 godine što ukazuje na to, da mnogi uz mirovinu žele steći dodatnu zaradu, zdravo se hraniti, ali i baviti se dodatnom aktivnošću kako bi si upotpunili vrijeme i održali zdravlje.

3.3. Proces zasnivanja samoopkrbnih poljoprivrednih gospodarstava

Prvi korak do upisa je poznavanje osnovnih pojmova i pravne regulative. Razlikuju se dvije vrste Upisnika: jedan je Upisnik poljoprivrednika unutar kojega se ubraja samoopkrbno poljoprivredno gospodarstvo i Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (Ćosić i sur., 2020.). Upisnik poljoprivrednika je baza podataka koja sadrži podatke o nositelju, odgovornoj osobi ili poljoprivredniku, zatim o matičnom identifikacijskom broju poljoprivrednika, prebivalištu ili boravištu, mobilnom kontaktu, žiro računu poljoprivrednika, te količini poljoprivrednih parcela i životinja na imanju, mehanizaciji i gospodarskim objektima. Upisnik je obvezan za: poljoprivrednike koji podnose zahtjeve za mjere ruralnog razvoja, poljoprivredne i tržišne politike, te samoopkrbna poljoprivredna gospodarstva. Upisnike provodi Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju kao javna kontrola koja posjeduje točne podatke o nositelju poljoprivrednog gospodarstva, a sve je vidljivo elektronskim putem (Ćosić i sur., 2020.). Drugi korak je prikupljanje potrebne dokumentacije i podnošenje zahtjeva za upis, gdje nositelj samoopkrbnog poljoprivrednog gospodarstva podnosi zahtjev za upis, promjenu podataka ili odjavu, u Upisniku, Agenciji za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Potrebni dokumenti za upis SOPG-a su: preslika osobne iskaznice i žiro računa nositelja SOPG-a, pisana potvrda o otvaranju zaštićenog računa odgovorne osobe, izvadak iz katastra, zatim list posjednika evidentiranih katastarskih čestica, preslika ugovora o koncesiji, kupoprodaji, zakupu i slično. Potrebna je potvrda o korištenju i postojanju mehanizacije, te lokaciji izdvojene proizvodne jedinice. Ako postoje upisi potrebna je preslika zapisa o postojećim upisima OPG-a (Ćosić i sur., 2020.). Na kraju, treći korak je dodjeljivanje rješenja o upisu u Upisnik poljoprivrednika koju donosi, u roku 30 dana, Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR). Izdaju i pripadajući matični identifikacijski broj poljoprivrednog gospodarstva (MIBPG), koji se koristi za registraciju, podnošenja zahtjeva i slično (Ćosić i sur., 2020.).

Dostava se provodi putem Agronet sustava ili prema propisima koje utvrđuje opći upravni postupak. Datum donošenja rješenja u Upisnik SOPG-a započinje s datumom obavljanja poljoprivredne djelatnosti (Ćosić i sur., 2020.). Sa zaključenim upisom poljoprivrednika samoopkrbnih poljoprivrednih gospodarstva i njihovih članova kućanstva ili nositelja, izdaje im se poljoprivredna iskaznica (slika 1.) koja omogućava ovlast za pojedine poslove vezane uz obveze i postizanja prava (Ćosić i sur., 2020.).

Slika 1. Poljoprivredna iskaznica, Izvor: <https://epi.mps.hr/epi/>

3.4. Ekonomska veličina obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava

Kako bi samoopkrbna poljoprivredna gospodarstva mogla koristiti računovodstvene podatke o planiranju i organiziranju, te kako bi redovito mogla bilježiti podatke o vlastitom poslovanju, poboljšanju i kontroli rezultata, te istovremeno donositi ispravne poslovne odluke, osnovan je iz toga razloga, 1965. godine, Farm Accountancy Date Network ili FADN. Europska komisija objavljene statističke podatke dobivene putem FADN sustava koristi za stvaranje Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije. Ulaskom Hrvatske u Eurospku uniju, Ministarstvo poljoprivrede u suradnji s Agronomskim fakultet u Zagrebu i Fakultetom agrobiotehničkih znanosti u Osijeku provodi FADN anketu s dobrovoljnim poljoprivrednim gospodarstvima. Sustav poljoprivrednih knjigovodstvenih podataka ili FADN sustav razvrstava se u skupine prema ekonomskoj veličini gospodarstva, vrsti poljoprivredne proizvodnje i regionalnoj pripadnosti (Ranogajec i sur., 2014.)

Ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (EVPG) je vrijednost mogućeg prihoda koje bi u jednoj godini gospodarstvo moglo ostvariti na temelju vlastite proizvodnje, a izražava se u jedinici standardnog ekonomskog rezultata (SO-Standard Output) (ruralno.eu). Ekonomska veličina se izračunava pomoću kalkulatora objavljenog na stranici Ministarstva poljoprivrede. Ekonomska veličina se dijeli u razrede prema ukupnoj proizvodnoj vrijednosti nekog gospodarstva, pa tako postoji:

Tablica 2. Razredi ekonomske veličine

RAZRED	GRANICA IZRAŽENA U EURIMA
I	< 2,000
II	2,000 – 4,000
III	4,000 – 8,000
IV	8,000 – 15,000
V	15,000 – 25,000
VI	25,000 – 50,000
VII	50,000 – 100,000
VIII	100,000 – 250,000
IX	250,000 – 500,000
X	500,000 – 750,000
XI	750,000 – 1,000,000
XII	1,000,000 – 1,500,000
XIII	1,500,000 – 3,000,000
XIV	> 3,000,000

Izvor: <https://www.fadn.hr/metodologija/>

Tablica za izračun ekonomske veličine obuhvaća SO (standardni prinos) koji uključuje novčanu vrijednost poljoprivrednih proizvoda iskazanu u cijenama na vratima gospodarstva, a obuhvaća potrošnju u kućanstvu i na gospodarstvu, prodaju i promjene u zalihama glavnih i sekundarnih proizvoda biljne i stočarske proizvodnje (Agroklub, 2018.). U stočarskoj proizvodnji se odnosi na grlo stoke ili 100 kljunova peradi, dok se u biljnoj proizvodnji SO svodi na jedan hektar ili 100 m². Izražava se u eurima ili nacionalnoj valuti. Isključuje, porez na dodanu vrijednost i izravna plaćanja (Agroklub, 2018.).

3.4.1. Uporaba EVPG kalkulatora na primjeru samoopkrbnog poljoprivrednog gospodarstva

Ministarstvo poljoprivrede ekonomsku veličinu gospodarstva (EVPG) definira kao zbroj vrijednosti svih proizvoda biljne i stočarske proizvodnje dobiven množenjem standardnog ekonomskog rezultata (SO) svake pojedine proizvodnje zastupljene na gospodarstvu s odgovarajućim brojem jedinica proizvodnje (Ministarstvo poljoprivrede, 2022.). Kao primjer korišteni su podaci izabranog SOPG-a u svrhu prikazivanja načina uporabe EVPG kalkulatora. Slika 2. prikazuje popunjen obrazac EVPG kalkulatora za izabrani SOPG. EVPG kalkulator predstavlja tablicu u Excel programu sa zadanim algoritmom koji automatski izračunava ekonomsku veličinu poljoprivrednog gospodarstva na temelju unesenih parametara ratarske i stočarske proizvodnje. Pomoću njega korisnici mogu dobiti korisne informacije o ostvarivanju kriterija ekonomske veličine pri prijavama na natječaje u okviru Programa ruralnog razvoja. Prvi korak popunjavanja EVPG kalkulatora je odabir NUTS 2 regije, odnosno izbor između Kontinentalne i Jadranske Hrvatske što se nalazi u gornjem lijevom uglu tablice. Na prikazanom primjeru (slika 2) je odabrana Kontinentalna Hrvatska. Drugi korak je popunjavanje osnovnih podataka o nazivu poljoprivrednog gospodarstva sukladno rješenju iz Upisnika poljoprivrednih gospodarstava, s adresom, brojem telefona i email adresom. Treći je korak unos podataka o biljnoj i stočarskoj proizvodnji sukladno obrascu prijave potpora u Agenciji za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APPRRR). Uneseni podaci odnose se na tekuću kalendarsku godinu za koju je načinjen zahtjev za potpore. U bijela polja ispod navedene mjerne jedinice (hektar ili broj grla) upisuju se podaci, dok obojena polja automatski izračunavaju standardni output proizvodnje (SO) (Ministarstvo poljoprivrede, 2022.). Na primjeru izabranog SOPG-a vidljiva je proizvodnja kukuruza od 0,35 ha, zatim proizvodnja povrća od 0,27 ha, bobičastog voća 0,22 ha, lupinastog voća u iznosu od 0,47 ha i 15 kokoši po kljunu. Prilikom unosa hektara automatski je izračunat SO proizvodnje. Četvrti korak je izračun ekonomske veličine izražene u eurima i kunama, a nalazi se u donjem lijevom kutu kalkulatora. Na primjeru je vidljiva ukupna korištena poljoprivredna površina od 1,31 hektara, čija ukupna vrijednost proizvodnje iznosi 2,974.09 eura (22,476.69 kn). Zadnji, peti korak u korištenju EVPG kalkulatora je utvrđivanje vrste gospodarstva i razreda ekonomske veličine čije podatke kalkulator sam izračuna, a smješteni su u gornjem lijevom kutu. Svrha toga je pojednostavljen prikaz klasifikacije poljoprivrednog gospodarstva prema čemu se najlakše utvrđuje pripadnost gospodarstva. Klasifikacija je potrebna prilikom popunjavanja elektronskog Zahtjeva za projekte iz Programa ruralnog razvoja, gdje je nositelj gospodarstva dužan u aplikaciju unijeti

dokument iz kojega je uočljiva ekonomska veličina gospodarstva (Ministarstvo poljoprivrede, 2022.). Prema navedenom primjeru je uočljivo kako navedeno gospodarstvo spada u drugi razred prema ekonomskoj veličini, a prema tipu ubraja se u kombinaciju ratarskih i voćnih kultura koje je označeno brojem 615.

EVPG kalkulator je koristan i jednostavan alat za uporabu svim gospodarstvenicima kako bi dobili potrebne informacije vezane za njihovu proizvodnju, ali i o ispunjavanju kriterija potrebnih za korištenje mjera iz Programa ruralnog razvoja. Nadalje, možemo zaključiti kako navedeni primjer gospodarstva ubrajamo u tip samoopskrbnog poljoprivrednog gospodarstva jer mu je ekonomska veličina manja od 3,000 eura, ali važno je zamijetiti da se radi o iznadprosječnoj produktivnosti po jedinici površine, što znači da ovo gospodarstvo, iako je površinski malo, vrlo učinkovito koristi malu raspoloživu poljoprivrednu površinu kombinirajući povrtlarsku, voćarsku i ratarsku proizvodnju s proizvodnjom konzumnih jaja.

Regija:

Kontinentalna Hrvatska

Briši vrijednosti

OSNOVNI PODACI O POLJOPRIVREDNOM GOSPODARSTVU

EVPG KALKULATOR
Ekonomika Vukline SO2013
 Poljoprivrednih gospodarstva

OSNOVNI PODACI O POLJOPRIVREDNOM GOSPODARSTVU

Tip poljoprivrednog gospodarstva: Mješoviti usjevi uglavnom ratarskih kultura

Razred ekonomske veličine (ES 14): 2.000 - 4.000 €

Potrebna snaga traktora: KW

Ime:

Adresa:

Broj tel/mob:

e-mail:

BILJNA PROIZVODNJA

ŽITARICE	KRMNO BILJE	SIJEME I SADNI MATERIJAL	VOĆARSTVO	GROŽĐE	MASLINE	GLJIVJE
<p>Pšenica ha SO</p> <p>Kukuruz u zmu 0,35 ha SO 2.419,84</p> <p>Ječam</p> <p>Zob</p> <p>Raž</p> <p>Ostale žitarice (pravi pir, tritikala, proso, sirak, heljda...)*</p>	<p>Stočni grašak, grah i ostale mahovnjake</p> <p>Lucerna i djelatina</p> <p>Kukuruz za silažu</p> <p>Trave i djelinski-travnne smjese</p> <p>Livada i trajni pašnjaci</p> <p>Krmno konjenje i kupusnjača</p>	<p>SIJEME I SADNI MATERIJAL</p> <p>Speme i sadni materijal ha SO</p> <p>Rasadnici</p>	<p>Jezgričasto voće (jabuka, kruška, đurđica...)*</p> <p>Koštavo voće (šljiva, trešnja, višnja, breskva, marelica...)*</p> <p>Bobičasto voće (malina, kupina, ribiz, borovnica...)*</p> <p>Lupinasto voće (grah, lešnjak, kestren, badem...)*</p> <p>Agurni (mandarina, limun, naranča...)*</p>	<p>GROŽĐE</p> <p>Grožđe za kvalitetna vina (sa ZOI) ha SO</p> <p>Grožđe za ostala vina (bez ZOI)</p> <p>Stolno grožđe</p>	<p>MASLINE</p> <p>Stolne masline ha SO</p> <p>Masline za proizvodnju ulja</p>	<p>GLJIVJE</p> <p>Gljive m² SO</p>

POVRŠINE IZ UGOVORA O USLUŽNOM RASIPANJU GNOJIVA

STOČARSKA PROIZVODNJA

KOPITARI	GOVEDA	OVCE	KOZE
<p>Korji i magarac (osim ponja)</p>	<p>Telad < 1 godine</p> <p>Junad 1 - 2 godine</p> <p>Junad > 2 godine (uklj. bikove)</p> <p>Junice > 2 godine</p> <p>Mliječne krave</p> <p>Ostala goveda (krave u sustavu krava - tele, radne krave)</p>	<p>Raspodne ovce</p> <p>Ostale ovce (uklj. janjad i raspodne mužjake)</p>	<p>Raspodne koze</p> <p>Ostale koze (uklj. jariče i raspodne mužjake)</p>

UKUPNA KORIŠTENA POLJOPRIVREDNA POVRŠINA ha

UKUPAN BROJ ŽIVOTINJA

PRASAD (do 20 kg) grlo SO

Raspodne kрмаče (teže od 50 kg)

Ostala svinja (za tov)

FERAD kljun SO

Pilići u tovu (brojni) SO

Kokoši (nesilice i pjetoivi)

Ostala perad (purani, patke, guske ostalo)

PČELE košnica SO

Pšelinje zajednice

PUŽEVI SO

Puževi

KUNIČI SO

Kunići (raspodne ženke)

VRJEDNOST PROIZVODNJE

u kunama

u eurima

Slika 2. EVPG kalkulator, Izvor: <https://www.savjetodavna.hr/mjere-iz-programa-rr/>

4. ZAKLJUČAK

Poljoprivreda je važan segment u opskrbi ljudi hranom, zbog toga Zajednička poljoprivredna politika EU podupire i stimulira sve oblike poljoprivrednih gospodarstava. Različitim oblicima potpora nastoji se zadržati stanovništvo u selima zbog čega se uvode novi oblici registracije poljoprivrednih gospodarstava, a jedan od njih je samoopskrbno poljoprivredno gospodarstvo koju omogućava dodatnu zaradu poljoprivrednicima. Svatko tko se želi baviti poljoprivredom i dodatno zaraditi novac uz svoj primaran posao ili mirovinu, može se baviti malom poljoprivrednom proizvodnjom bez obveze registracije u Registar poreznih obveznika pod uvjetom da ekonomska veličina poljoprivrednog gospodarstva, izračunata pomoću EVPG kalkulatora, ne prelazi vrijednost iznad 3.000 eura. Takva gospodarstva se mogu upisati u Upisnik samoopkrbnih poljoprivrednih gospodarstava i tako steći legalnost za prodaju na tržištu. Vlasnici koji se odluče za takav oblik proizvodnje moraju biti svjesni mogućeg uspjeha ili neuspjeha kako bi svojim daljnjim razvojem, trudom, povećanjem i kreativnošću mogli povećati svoju proizvodnju i ekonomsku veličinu i time si omogućiti prelazak sa samoopkrbnog poljoprivrednog gospodarstva na obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, gdje bi im se pružila mogućnost korištenja većeg broja različitih potpora iz mjera Programa ruralnog razvoja.

Može se zaključiti kako ovaj oblik poljoprivrednog gospodarstva zbog jednostavnosti administrativnog vođenja ima mnogo prednosti jer ne zahtjeva dodatno obrazovanje; nadalje, zbog male korištene poljoprivredne površine nema potrebu za vanjskom radnom snagom već poslove obavljaju uz nositelja i članovi kućanstva. Ovim gospodarstvima nisu potrebne marketinške i promocijske aktivnosti jer svoju malu proizvodnju uglavnom trže na kućnom pragu i lokalnom okruženju.

Prema brojčanim podacima iz Upisnika može se zaključiti kako se najveći broj samoopkrbnih poljoprivrednih gospodarstava nalazi u Krapinsko-zagorskoj, Varaždinskoj, Karlovačkoj, te Osječko-baranjskoj županiji, dok najmanje SOPG-a bilježe Virovitičko-podravska, Dubrovačko-neretvanska, Istarska i Splitsko-dalmatinska županija.

Važno je napomenuti kako su svi koraci, upute, podaci i važna pitanja za osnivanje i registraciju SOPG-a dostupna na stranicama Ministarstva poljoprivrede i Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

5. POPIS LITERATURE

Istraživački radovi:

1. Ćosić A., Ban E., Krapljan V., (2020.): Ministarstvo poljoprivrede, Koraci do upisa u Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva/poljoprivrednika https://www.savjetodavna.hr/wp-content/uploads/2020/05/koraci-do-upisa-u-upisnik-OPG_poljoprivrednika_2020.pdf
2. Puljiz V. (1993.): Ljudski faktor i ruralni razvitak Hrvatske. Sociologija i prostor, IDIS, Zagreb, 1993., 119-120: 11-16
3. Ranogajec Lj., Deže J., Tolić S., (2014.): FADN as an indicator of the success of agricultural production <https://keypublishing.org/jhed/wp-content/uploads/2020/07/06.-Full-paper-Ljubica-Ranogajec.pdf>

Internetski izvori:

1. APPRRR (2022.): Agronet, službena stranica <https://www.aprrr.hr/agronet/>
2. APPRRR (2022.): Upisnik poljoprivrednika. Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju <https://www.aprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/>
3. Agroklub (2018.): Izračunajte ekonomsku veličinu svog poljoprivrednog gospodarstva <https://www.agroklub.com/poljoprivredne-vijesti/izracunajte-ekonomsku-velicinu-svog-poljoprivrednog-gospodarstva/40211/>
4. Europska komisija (2013.): Revija ruralnog razvoja Europske unije, Obiteljska poljoprivredna gospodarstva, broj 17. https://enrd.ec.europa.eu/sites/default/files/PublicationENRDperiodical-17_hr.pdf
5. FADN (2022.): Metodologija, službena stranica <https://www.fadn.hr/metodologija/>
6. Hrvatski sabor (2002.): Strategija poljoprivrede i ribarstva Republike Hrvatske. Narodne novine 89/2002-1471 https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_07_89_1471.html
7. Ministarstvo poljoprivrede, (2020.): Elektronička poljoprivredna iskaznica <https://epi.mps.hr/epi/>

8. Ministarstvo poljoprivrede (2022): Istaknute teme. <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/poljoprivreda-173/poljoprivredna-politika/obiteljska-poljoprivredna-gospodarstva/pitanja-i-odgovori/1322>
9. Ministarstvo poljoprivrede (2019.): Pravilnik o Upisniku poljoprivrednika. Narodne novine 62/2019-1219 https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_06_62_1219.html
10. Ministarstvo poljoprivrede (2022.): Mjere iz programa ruralnog razvoja, EVPG kalkulator. Savjetodavna.hr <https://www.savjetodavna.hr/mjere-iz-programa-rr/>
11. Ministarstvo poljoprivrede (2022.): Vodič za izračun EVPG, Uputstvo za primjenu EVPG kalkulatora za izračun ekonomske veličine poljoprivrednika, Savjetodavna.hr <https://www.savjetodavna.hr/vodic-za-izracun-evpg/>
12. NN, 62 (2019): https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_06_62_1219.html
13. Ruralno.eu (2020.): EVPG i kako ju izračunati? <https://ruralno.eu/savjeti/evpg-i-kako-ju-izracunati/>
14. Ruralno.eu (2020.): Razlike između OPG i SOPG <https://ruralno.eu/koraci-do/kako-otvoriti-opg/razlike-izmedu-opg-i-sopg/>
15. Hrvatski sabor (2018): Zakon o obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, Narodne novine 29/2018-585 <https://www.zakon.hr/z/1015/Zakon-o-obiteljskom-poljoprivrednom-gospodarstvu>
16. Hrvatski sabor (2018.): Zakon o poljoprivredi, Narodne novine 118/2018-2343 https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_12_118_2343.html
17. Zakon HR (2021): Zakon o poljoprivredi. Zakon HR, <https://www.zakon.hr/z/232/Zakon-o-poljoprivredi>